

Nr 4 2019

Åarjelsaemien gærhkoeplaerie
Sørsamisk kirkeblad
Sydsamiskt kyrkblad

Siste tur for Gærjah

Side 4

Sannings- kommission

Sid 2

Vaarhkosne snoegkin

Bielie 20

Gielevåhkoe Plaasjesne

Side 12-14

Dialog om sanningskommission inledd med sametinget

I kulturdepartementets bud- get for næsta år ska det finnas medel avsatt for att möta same- tingets krav på inrättandet av en sanningskommission. En första dialog har också inletts mellan kulturdepartementet och sametinget, men än är inte klart hur kommissionen kommer att se ut.

Beskedet att det ska tillsättas en sanningskommission gavs i augusti i år, i samband med högtiden på Gammplatsen i Lycksele då samiska kvarlevor återbördades. Beskedet från kulturdepartementets representant på plats mötte där spontana applåder.

MED I BUDGETFÖRSLAGET

Enligt departementssekreterare Jorunn Lindström, har en dialog med sametinget inletts under hösten men hur kommissionen kommer att se ut har ännu inte bestämts. Av regeringens bud-

getproposition for 2020, som lades fram for regeringen i september, framgår att ärendet är under beredning:

”Regeringen bedömer att kunskap om historien och dess samband med dagens villkor for samerna behöver stärkas. Det samiska folket har genom historien och än i dag blivit utsatta for övergrepp, kränkningar och rasism vilket har bidragit till att samerna i många fall fråntagits sitt språk, sin kultur och sin identitet. Dessa oförrätter påverkar än idag relationen mellan olika samiska grupper och mellan samer och den svenska staten. Regeringen har ett ansvar att öka kunskapen om de oförrätter som begåtts och verka for försoning.”

SAMETINGETS INITIATIV

Initiativet kommer från sametinget som i juni lämnade in en hemställan till regeringen om inrättandet av en oberoende

sanningskommission. Detta efter att frågan analyserats tillsammans med representanter från samiska organisationer och sametingspartier. Av hemställan framgår att det sametinget begär är att kommissionens uppgift ska vara ”dels att sammanställa och beskriva övergrepp och oförrätter mot det samiska folket och samernas mänskliga rättigheter, dels att beskriva vilka konsekvenser assimileringsspolitiken inneburit for det samiska folket och slutligen att ge rekommendationer och förslag på åtgärder så att arbetet får genomslag i Sveriges samepolitik”. I sametingets hemställan betonas att försoningsarbetet inte bara handlar om förhållandet mellan det samiska folket och den svenska staten utan även om relationerna mellan olika samiska grupper.

AMNESTY BEVAKAR PROCESSEN

Amnesty Internationell har

uttryckt glädje över att den svenska regeringen tillmötesgår sametingets krav på inrättandet av en sanningskommission. Organisationen skriver på sin hemsida:

”Historisk genomlysning är en förutsättning for framtida rättvisa. Sverige har stött och uppmuntrat sanningskommissioner i andra delar av världen. Nu är det äntligen dags att städa på den egna bakgården.”

Organisationen framhåller att de kommer att följa processen mycket nära.

”Amnesty International utgår från att sanningskommissionen kommer att präglas av samiskt inflytande och bestämmanderätt, vara oberoende, ha fullgoda personella och ekonomiska resurser till sitt förfogande, samt utmynna i möjlighet till kompensation och upprättelse for offren for kränkningarna.”

KAJSA ÅSLIN

Spesiallaget nattverdsett til Saemien Åålmege

I Saemien Åålmege har det lenge vært et ønske med samisk preget utstyr til nattverdsfeiring. Vi er vant med "kirkesølv" i kirkene, noe som jo gir høytid og verdighet. Men også samisk tradisjonell kunst og sløyd kan gi høytid og verdighet.

Etter drøftinger i menighetsråd og utsmykningskomité ble det derfor bedt om tre gjenstander til bruk i nattverden. En *gåase*, kalk til vin, en *gaavtje-truehkie*, disk eller fat til brød som kan brytes og en *skaahpoe*, eske til oppbevaring av oblater. Disse er alle utført i bjørk og dekorert med ornamenterte stykker i horn.

Oppdraget ble gitt til Arne Nerås Joma som er en anerkjent duedtie-utøver med en stor produksjon bak seg. Dette er likevel første gang han har laget et nattverdsett til kirkelig bruk. Gjenstander som skal brukes i gudstjenestelig sam-

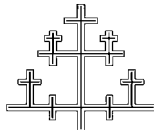
Arne Nerås Joma har laget dette settet til Saemien Åålmege. Det vil bli brukt i gudstjenester menigheten holder både utendørs og i kirkebygg.

menheng skal være godkjent av biskopen og dette har fått godkjenning av Nidaros biskop.

Nattverdsettet ble første gang tatt i bruk under gudstjenesten på Saemien Åålmege

Familiesamling i Ilen kirke den 24. november i år.

EINAR BONDEVIK

Taus kunnskap treng å bli fortald

"Vi har mykje taus kunnskap," sa den eine gubben til den andre. "Ja, det har vi. Vi har mykje taus kunnskap," sa den andre til den første. Og så vart det tyst.

Taus kunnskap verken startar eller sluttar med to tause gubbar. Det ein har av «taus kunnskap» er lært og blir lært vidare. Ingen blir født med kunnskap. Vi opplever, høyrer, erfarer og lærer og tek med oss vidare, fortel, viser, gir kunnskapen til andre. Og så heilt tause var ikkje desse gubbane – eller heidersmennene – heller. Dei kunne fortelja om kvar dei hadde fått sin tause og sin ikkje fullt så tause kunnskap frå.

Det handla aller mest om dei som var eldre. Dei som hadde tid til ein liten som ville høyra på forteljinga, på historier som vart fortalde. Eller den lille nysgjerrige som lytta når dei voksne prata seg i mellom. Det handla om å vera med i det som skjedde. Ta del i det. Først som tilskodar, men etter kvart å få gjera litt, få

ansvar, ta ansvar, bli kunnig i det. Det handlar om å leva i og vera omgitt av forteljingar og praktisk kunnskap. Lever ein i det og blir ein teken med i det, så kan ein ta det med seg vidare.

Forteljingar om korleis ein har bevart språket handlar òg om å vera i eit miljø der det blir brukt. For dei som i dag er av den eldste generasjonen og som kanskje møtte motstand mot det samiske språket på skulen, så var det miljøet heime som gjorde at samisken vart holdt levande. Men om miljøet heime ikkje makta å holda på språket så opplevde ein at språket vart borte. I dag kan det vera motsett, at det er gjennom skulen at språket blir holdt levande. Men det betyr ikkje at miljøet heime er uviktig. Slett ikkje. Og dei av dagens eldre som har samisk som sitt hjarte- og førstespråk er minst like viktige for dei som skal læra språk i dag. Dei kan mykje, til og med slikt som enno ikkje har blitt skreve ned i bøker. Kunnskap blir formidla gjennom oppleving

"I eitt år deltek fire ungdommar på ulike tiltak for å hjelpa til i språk-læring og språk-lyst. Det er fint å ta del, fint å fortelja.

og forteljing. Heldige er dei som får ta del i eit slikt miljø!

I Norge var det satt ei bestemt veke til ekstra markering av FN sitt år for urfolkspråk – Gielevåh-ko. Vi har fått med rapportar frå dei fire forvaltningskommunane i sørsamisk område. Det var mykje aktivitet og mange har lyst til at det skal skje igjen. Eit lite glimt frå Gieleviehkie, språkhjelpar, har vi òg. I eitt år deltek fire ungdommar på ulike tiltak for å hjelpa til i språk-læring og språk-lyst. Det er fint å ta del, fint å fortelja.

Når noko blir fortald, så må òg nokon lytta. I Noreg har Sanningskommisjonen, kommisjon

for gransking av forsørkningspolitikken, starta sitt arbeid. Dei har hatt opne folkemøter, og fleire vil det bli. Blant anna er det planlagt eitt i Trondheim laurdag 25. januar. Kommisjonen spør etter forteljingar. Folk kan fortelja i intervju eller skriftleg, med fullt namn eller anonymt. Utan forteljinga vil ikkje Stortinget og storsamfunnet ha mulighet til å læra og skjøna. Men det krever at ein vil lytta. Kommisjonen vil lytta. Dei skal til slutt leggja fram forslag for Stortinget. Vi får håpa Stortinget vil lytta. Eg håpar òg "folk flest" vil lytta. Det er mange vonde og sære forteljingar. Kanskje er dei gamle, men pregar livet i dag. Derfor må dei fram. Dei kan ikkje berre ver "taus kunnskap" for dei som er ramma. Det må fram til alle så vi kan bli involvert, bry oss og finna den gode vegen vidare.

EINAR BONDEVIK

Menighetsrådet i Saemien Åålmege – samisk menighet i sørsamisk område

Det nye menighetsrådet i Saemien Åålmege samlet ved menighetens Familiesamling i Trondheim i november. På sitt konstituerende møte 20.-21. oktober ble Paul Bendikk Jáma (Steinkjer), bak til venstre, valgt til leder og Lajla Kristine Lifjell (Mo i Rana), foran til høyre, ble valgt til nestleder. Øvrige valgte rådsmedlemmer er Maajja-Krihke Bransfjell (Levanger/Brek-

ken) foran til venstre og Laila Anita Otervik (Øye i Valdres) i midten av bildet. Bak til høyre står prest i sørsamisk område, Einar Bondevik (Mo i Rana), som er fast medlem i menighetsrådet.

Rådet tar gjerne imot innspill til arbeidet, tema og aktiviteter som kan prioriteres i menighetens arbeid og planer.

EINAR BONDEVIK

Samiska vinjetter i Daerpies Dierie

Orre saernieh: Nyheter
Gieries lohkih!: Kära läsare!
Noere almetjh: Barn, ungdom
Guvvie: Porträtt
Doen jih daan bijre: Lite av varje
Guktie ussjedem: Hur jag tänker

Åssjalommesh: Tankar, andakt
Gie jih gusnie årroeminie: Vem och var
Kultuvre: Kultur

Första sidan:

En siste runde for bokbussen Gærjah som nå blir borte. Her utenfor Raarvikenaalije/Røyrvikhallen.

FOTO: BERTIL JØNSSON

Petra Wognild i kjent aktivitet med telefon og data blant bøker og plakater som forteller om aktiviteter i det sørsamiske området.

FOTO: BERTIL JØNSSON

Siste runde for Gærjah

Den sørsamiske bokbussen i Gærjah er ute på sine siste kjøreturer. Nå er det tid for å samle inn utlånte bøker og en siste prat med lånere i bussen på Helgeland, Indre Namdal, Tärna-distriktet. Etter 23 år med den sørsamiske bokbussen er denne formen for litteraturformidling over.

– Det er ikke vi på bussen som taper. Men brukerne av bokbussen mister et godt tilbud på bøker og en møteplass for samtaler og sosial omgang, sier bibliotekar Petra Wognild.

Bokbussens nærmeste sjef på Nordland fylkesbibliotek, Sølvi Riise, ser også utfordringer med at bokbussen blir lagt ned.

– Bussen har fått en stor tilhengerskare og har blitt en viktig institusjon. Den var et initiativ fra det samiske miljøet. Slik sett er det synd at tilbudet må legges ned, sier Riise.

FORANDRING I TILSKUDD

Bakgrunnen for nedleggelsen av bokbussen er at Sametinget trekker størsteparten av sitt tilskudd til bussen og fylkeskommune

og kommuner ser ikke mulighet for å dekke inn hele beløpet som trengs til drift av bussen. Sametingets ønsker en endring av satsning til mer produksjon av samisk litteratur. Men det er også et ønske om egne formidlerstillinger av samisk litteratur. Sametingsråd Henrik Olsen forteller at det i budsjettforslaget fra Sametingsrådet også ligger midler til slike stillinger som tenkt lokalisert til Árran og Sijti Jarngje.

– Om dette blir vedtatt i Sametingets budsjett vil vi gå i gang med utlysninger av disse stillingene for lule- og sørsamisk litteraturformidling. Det skal være i gang i løpet av starten av 2020, sier Olsen til Daerpies Dierie. Stillingene vil organisatorisk være en del av Sametingets bibliotek men lokalisert ute i språkområdene.

STOR BOKSAMLING

Bokbussen Gærjah har hatt sin base ved Sijti Jarngje i Hattfjelldal/Aarborte. Der har også fylkesbiblioteket hatt en stor del av sitt depotbibliotek tilknyttet samisk fagområde.

– Vi beholder litteraturen og vil også i fortsettelsen kjøpe inn

ny samisk litteratur så lenge vi har budsjett til litteraturinnkjøp. Om vi ikke lenger har bokbuss så er det mulig at biblioteket ved Sijti Jarngje kan fungere litt som et depotbibliotek med noe fra våre samlinger i tillegg til at vi fordeler noe til folkebibliotekene, forteller Riise ved fylkesbiblioteket. Hun kan også fortelle at fylkesbiblioteket beholder en stilling med ansvar for samisk litteratur- og kulturformidling. Stillingen skal ha kontorsted ved Sijti Jarngje det første året. Man håper at det sammen med stillinger fra andre institusjoner, som Sametinget, kan bidra til å bygge et godt fagmiljø med bred og god kompetanse.

ØNSKER KOMPETANSEBIBLIOTEK

Også Petra Wognild som har over 20 års tilknytning til biblioteket og bokbussen har håp og ønsker knytta til Sijti Jarngje.

– Boksamlingen som Sijti Jarngje og fylkesbiblioteket til sammen har i Hattfjelldal/Aarborte er kanskje den største og bredeste innen sørsamisk litteratur og kultur. Det er stor verdi å ha en slik samling. Det

er lett å hente ut litteratur og man kan lettere finne fram til nytt man ikke kjenner til fra før. Det er godt å ha det konsentrert, sier Wognild som håper det kan fungere som et kompetansebibliotek for fag og forskning.

ÅPENT HUS – OG ÅPNE HUS?

Et siste arrangement for bokbussen holdes den 12. desember med åpent hus på Sijti Jarngje i Hattfjelldal/Aarborte. Etter det må lånere henvende seg til sine lokale folkebibliotek for lån. Men gjennom de lokale bibliotekene kan man låne fra hele fylkesbibliotekets samling, samt andre biblioteker.

– Vi må også tenke nytt om samlingsplasser. Kanskje kan folkebibliotekene bli arena for samiske arrangement og lesestunder, gjerne i samarbeid med samiske foreninger eller lokale ildsjeler. Vi må tenke nytt. Men vi har også fortsatt et faglig samarbeid med biblioteker i Vässterbotten, og det vil vi fortsette med, sier Riise.

EINAR BONDEVIK

Klimatmöte om jord och skog

- När naturen såras, såras också vi

Jord, skog och samhällsbyggnad var temat när Svenska kyrkans egendomsförvaltningar i höstas samlades till klimatmöte.

– Vi kan vara ett lok som drar den samhällsförändring som måste ske, menade Ulf Carlsson, ordförande i egendomsförvaltningarnas samarbetsorgan, när mötet inleddes.

Mötet var planerat sedan länge men kom att direkt haka i biskoparnas nyutgåva av boken *Ett biskopsbrev om klimatet*. Biskoparnas uppmaning att låta en teologiskt reflekterad syn på skapelsen prägla den ekonomiska förvaltningen av aktier, skog och mark - för att minska klimatpåverkan och påskynda klimatomställningen - var just vad mötet syftade till.

ANDLIGT LEDARSKAP

Thomas Söderberg, tidigare biskop i Västerås stift, var inbjuden för att ge ord åt ansvaret.

– Människan är del av skapelsen och samtidigt Guds medskapare, men människan kan också vara den som bryter ner gudskapelsen. Andligt ledarskap är att vårda relationer mellan människor och Gud, mellan människor och människor och relationen till en själv. När naturen såras, såras också vi, konstaterade han.

Utifrån den teologiska reflektionen och flera faktsäckade föredrag från inbjudna specialister diskuterades både stora och små åtgärder eller förändringar i förvaltningarnas verksamheter. Bland de konkreta ämnen som lyftes fanns att verka för ökad träförädling, engagemang i detaljplaner och husbyggande, engagemang i vindkraft och solcellsparkar, framställning av

Med sin lilla bok om klimatet som kom ut i nyutgåva under hösten vill biskoparna tillföra klimatarbetet ett andligt perspektiv.

FOTO: BILDBYRÅN IKON

biogas, användning av biobränslen och utbildning av jordbruksarrandatorer.

SKOGEN ETT GLÄDJEÄMNE

Skogen som kolsänke – växande skog binder kol – lyftes som ett glädjeämne. Sverige är ett skogsland och Svenska kyrkan en långsiktig skogsägare med möjlighet att ytterligare utveckla brukandet och miljöhänsynen.

Samtidigt påminde flera deltagare om målkonflikter mellan klimatfrågan och andra miljöfrågor, exempelvis den biologiska mångfalden.

– Vi måste kunna ro med två åror, menade Stefan Edman, biolog och miljödebattör som bidrog med inspiration.

GEMENSAM HANDLINGSPLAN

Arbetet på klimatmötet kom-

mer att tas vidare av en arbetsgrupp för fortsatt bearbetning och är tänkt att leda till en för alla stiftens egendomsförvaltningar gemensam handlingsplan för klimatomställning. Tanken är att den också ska länka in i Svenska kyrkans gemensamma måldokument för klimatarbetet.

KAJSA ÅSLIN

Svenska kyrkans klimatarbete

Svenska kyrkan har siktat inställt mot en klimatneutral kyrka år 2030. Biskoparnas nyutgåva av boken *Ett biskopsbrev om klimatet* är ett avstamp inför de omfattande insatser som krävs för att uppnå det målet.

I boken länkas naturvetenskaplig kunskap och samhällsanalys samman med självvård och teologi. Boken tillför klimatkrisen ett existentiellt och andligt perspektiv. Ett perspektiv som är tänkt att ge

hopp, mod och kraft för konkret handling. Svenska kyrkan arbetar nu med att skapa *En färdplan för klimatet*, en för stiftet och den nationella nivån gemensam målsättning för klimatarbetet.

Färdplanen har behandlats av stiftsstyrelserna under hösten och kommer nu att landa på kyrkostyrelsens bord för beslut. Förvaltning av skog och mark är ett av flera områden som berörs i färdplanen.

Pressebievnese Samiedigkeste

Saemien lidteratuvrem nænnoste 5,1 milliovnh krávnajgujmie

Saemiedigkieraerie raereste 5,1 milliovnh krávnah vielie budsjetteste 2020 nuhtjedh mah edtjeh produksjovnese jñh bievnemasse saemiengieleldh lidteratuvrese juhtedh.

– Akte hijven saernie gaajhkide mijjese mah saemien lidteratuvrem lyjhkoeh, saemiedigkieraerie Henrik Olsen jeahta.

Juktie Saemiedigkien stoerretjáanghkoeh nænnoesti daan beajjetje daárjoeöörnegem saemien gærjabusside náhkedidh, Saemiedigkie saemien lidteratuvrestrategijem evtiedamme, mij ulmine átna bievnemem jñh produksjovnem saemien lidteratuvreste nænnoestidh.

Saemiedigkieraerie sæjhta vielie beetnegh nuhtjedh produksjovnese saemiengieleldh lidteratuvreste jñh bievnemem lissiehtidh saemien lidteratuvren bijre.

SÆJHTA LOHKEMELASTOEM JÑH TJAELEMEAAVOEM NÆNNOESTIDH

Saemiedigkie aaj vuajna daerpies saemien lidteratuvren bijre tjoelkehkábpoe bievnedh juktie iedtjem lissiehtidh saemien gærjide jñh jienebh lohkih åadtjodh. Saemiedigkien saemien lidteratuvrestrategije ráajvarimmieh soejkesje juktie dovne lohke- jñh tjaelemelastose skreejrehtidh.

– Gaatesjen fer vaenie saemien

lidteratuvre bæjhkohtamme sjædta. Mijjeh vienhtebe jis lissiehtamme lohkemelastose skreejrehte, dellie aaj sæjhta tjaelemelastose skreejrehtidh. Lidteratuvre jñtse gïelesne lea vihkeles identiteete jñh gielen statusen gaavhtan jñh dovne lohke- jñh tjaele- jñh soptsesetjehpiesvoeth jñtse gïelesne evtete. Aaj vihkeles juktie maanide jñh noeride lierehtidh lidteratuvrem lyjhkedh, aaj geerve aaltarisnie, Olsen jeahta.

BIEVNEMEBARKOESIJJIEH TSEEGKESUVVIEH
Saemiedigkieraerie raereste jñtsh

bievnemebarkoesijjieh tseegkedh julev- jñh áarjelsaemien dajvesne. Barkoe áarjelsaemien dajvesne tseegkesávva Sijti Jarngesne jñh barkoe julevsaemien dajvesne tseegkesávva Árran julevsaemien jarngesne.

– Daah barkoeh sijhtieh lihkebe laavenjostoen ávteste barkedh dej ovmessie institusjovni gaskem juktie saemien lidteratuvrem váajnoes darjodh sjehteladtemen tjirrh ovmessie öörnedimmijste, jñh daajroem lissiehtidh saemien lidteratuvren jñh kultuvren bijre, gaskem jeatjah gærjagåetine, saemiedigkieraerie jeahta.

Sammendrag
Sametingsrådet foreslår å bruke 5,1 millioner kroner mer av budsjettet for 2020 øremerket til produksjon og formidling av samiskspråklig litteratur.

I forbindelse med at Sametingets plenum vedtok å avvikle dagens tilskuddsordning til de samiske bokbussene, har sametingsrådet utarbeidet en samisk

litteraturstrategi, som har som mål å styrke formidling og produksjon av samisk litteratur.

LESELYST OG SKRIVEGLEDE
– Dessverre er det slik at det utgis for lite samisk litteratur. Litteratur på eget språk er viktig for identitet, språkets status og det utvikler både lese, skrive- og taleferdigheter på eget språk. Det er også viktig for å lære barn og unge til å like litteratur,

også i voksen alder, sier sametingsråd Henrik Olsen.

FORMIDLINGSSTILLINGER
Sametingsrådet foreslår å opprette egne formidlingsstillinger i lule- og sørsamisk språkområde. Stillingen i sørsamisk område vil etableres på Sijti Jarngesne og stillingen i lulesamisk område vil etableres på Árran lulesamiske senter.

PRM SAMETINGET

Konfirmant-treff på Glåmos for Saemien Áålmege

Helga 12.-15. september møttes fire konfirmanter for årets første samling på Glåmos. Det var fellesskap med litt turer i nærmiljøet og mat, undervisning, prat og hygge. Vi avsluttet helga med å delta på gudstjenesten i Brekken kirke.

Videre var konfirmanter med på Saemien Áålmege familiesamling i Trondheim i november. Neste samling – og muligens store høydepunkt – er all-samisk

leir i regi av Samisk kirkeråd på Snåsa i mars. Da møtes samiske konfirmanter fra hele Norge, noe som tidligere års konfirmanter har gitt ekstra gode tilbakemeldinger på.

Noen av våre konfirmanter følger kun Saemien Áålmege program, men flere deltar også ved konfirmantundervisningen i sin lokale menighet.

EINAR BONDEVIK

Konfirmanter samlet på Glåmos. Aina-Søffe Gabpien-Njaita, Morten Leon Fjellheim Haugen, Vanja Kulseth Kvernmo og Marja Linnea Alexandra Gosen Jáma.

FOTO: MARIANNE KAPPFJELL

Med guksieh/kokser/trekopper som rekvisitt viser fortelleren til sin maadter-maadter-maadter-maadter-aahka (tipp-tipp-tipp-oldemor) som hovedperson i fortellingen. Slik forteller man også litt om samisk kultur og slektstradisjon.

Staaloe Norge rundt

– Barna er nysgjerrige, og det har vært artig å synliggjøre det samiske og det sørsamiske språket, forteller Staaloe eller Rovtege eller Anne-Læjsa eller Marianne Kappfjell som hun heter til vanlig. Med fire uker turne i regi av Den kulturelle skolesekken (DKS) har hun fortalt om Staaloe til bortimot 4000 skolebarn i småskolen.

Teaterforestillingen om Staaloe startet som et teater for å ha på bokbussen Gærjah der Marianne har sitt arbeid. Hun er utdannet skuespiller, men har ikke arbeidet så mye med det før. Så ble

det til at Åarjelhsaemien Teater ble med og utviklet den første forestillingen. Den var basert på fortellinger fra boka «Staloe tror at månen er et bål» og har blitt vist en god del ganger.

NY FORESTILLING

Når Staaloe er på turne i regi av DKS er det en litt endret forestilling som er på turné. Manus er utarbeida av Marianne Kappfjell med Mette Brandzeg som konsulent og Leammuid Biret Rávdná som regissør sammen med Kappfjell.

– Nå er det ei jente, Anne-Læjsa, som er helten. Det er fint

FOTO: BJØRN LERVIK

Fortelleren og Staaloe, begge spilt av Marianne Kappfjell, har gitt mange barn en spennende opplevelse.

ei jente som helt. Det er litt for sjelden i samiske fortellinger. I tillegg har vi tatt med kona til Staaloe, Rovtege, så med fortelleren er den fire personer, sier Kappfjell som spiller ut alle rollene i denne en-manns forestillingen. Men barna er også med. De blir inkludert og er svært engasjert i historien og hjelper Anne-Læjsa å redde foreldrene sine som er tatt til fange av Staaloe og Rovtege.

– Men noen av barna synes også synd på Staaloe. Han er litt dum og det går ikke så bra med ham og Rovtege, forteller Kappfjell.

NORGE RUNDT

Forestillingen har blitt kjøpt opp av DKS i Troms, Bergen og Oslo. Det er altså ganske forskjellige

deler av landet som har fått sett forestillingen. I Troms har kjenner mange av barna til Staaloe-fortellinger fra før. På de fleste av forestillingene, spesielt i Troms og i Oslo, har barn kommet fram etter forestillingene og sagt de er av samisk slekt. Og selv om forestillingen er på norsk blir det brukt sørsamiske ord og uttrykk og barna får også lære litt samisk og er glade for det.

– Det er flott at de kan kjenne stolthet, og jeg er stolt over den jobben som Åarjelhsaemien Teater har gjort, sier Kappfjell, litt sliten etter turné men tydelig glad for de opplevelsene hun har fått selv og vært med på å gi barna.

EINAR BONDEVIK

Språkhjelpere i ett år

Gjennom Gielem nastedh, språksenteret på Snåsa, er fire ungdommer engasjert som Gieleviehkie – språkhjelpere – i ett år. De starta opp aktiviteten i Ankarede midtsommerhelgen der de ledet spill-turnering med Daabloe sammen bokbussen Gærjah og vil delta på ulike arrangementer frem til mai/juni neste år.

På Saemien Aålmege's familie-samling i Trondheim deltok Ramona Kappfjell Sørfjell som Gieleviehkie på barne- og ungdomsprogrammet.

– Jeg sendte inn søknad på å bli

Gieleviehkie for å utfordre meg selv. Gjennom å være språkhjelpere for andre lærer man også mer selv, sier hun som til daglig studerer sørsamisk lærerutdanning ved Nord universitet i Levanger. De tre andre Gieleviehkie er Elli-Jonna Jannok Jáma, Jonna Dunfjeld Mølnvik og Anne-Marja Jannok Jáma.

SOME #GIELEVIEHKIE

De fire ungdommene har fått ganske frie tøyler for hva de ønsker å arbeide med. Og ett område de har prioritert er sosiale medier. De har opprettet en Instagram-konto som så

lant har 691 følgere. Med emneknaggen #gielevihkie kan man finne en del av det de har vært med på. Så langt har de foruten Ankarede blant annet deltatt på Tjaktjen Tjåangh-koe på Snåsa, under Gieleváhkoe i Hattfjell-dal og på Gielviermie på Røros i forkant av Raasten Raastah film-festival.

Noe av det Ramona legger vekt på er at de leker med språket og

Ramona Kappfjell Sørfjell er Gieleviehkie mov jih dov gaavhtan – Språkhjelper til beste for meg (seg selv) og deg.

vil gjøre det ufarlig for unge å prøve seg frampå med den samisken de

har. – Vi er ikke språkpoliti, sier Ramona.

EINAR BONDEVIK

Erik-Oscar Oscarsson,
same, präst, forskare:

Drömmen är ett enat samiskt folk

För Erik-Oscar Oscarsson är kyrkan och den samiska identiteten grundstolparna till hans liv. Forskningen är mer som ett medel, ett verktyg.

– Den stora drömmen är ett enat samiskt folk. Och i forskningen ligger mitt hopp, säger han.

Som nybliven pensionär planerar han för ett nytt projekt och det har fört honom till Härnösand.

I byn Slussfors, mitt emellan Storuman och Tärnaby, vid Gardfjällets fot precis där Girjesån har sitt utlopp där finns Erik-Oscar Oscarssons barndomshem. Där bodde han sina första år med föräldrar, mormor, morfar och fyra syskon. Somrarna tillbringade han hos farfar och farmor, i deras stuga på en fåbodvall i Arksjöby i Dorotea.

– Mina far- och morföräldrar har betytt mycket för den jag är i dag, säger han.

Han berättade om dem när han predikade i Härnösands domkyrka på allahelgons dag i höstas.

Farmor som levde med skapelsen. Mormor den eviga förbedjaren. Morfar som handfast vägledde genom konfirmation och söndagsskola.

I söndagsskola gick han från det han var tre år till han fyllde 16. Så kom tron till honom, lika självklar som att han var del av sin stora familj.

– Kyrkan är min livsnerv, för mig är det så. Vad skulle jag göra utan den...

DET GÖMDA LIVET

Den samiska identiteten har det däremot tagit tid att hitta, förstå, växa in i. För Erik-Oscar började det med en låda i en byrå hemma i Slussfors. Han har skrivit en dikt om den lådan. Den tillhörde det gömda samiska i hans släkt, det gömda samiska livet.

– Att kika där, det var som att gå på museum och betrakta sitt eget liv.

Det var många i byn som var samer, fast ingen pratade om det.

– Markörerna fanns där men var inget som det gjordes någon sak av, man levde sitt liv bara. Både mormor och farmor gjorde saker som jag sedan förstätt var samiskt, ripjakten, fisket, naturhushållningen, olika uttryck som de använde. I övre tonåren började jag läsa och fråga. Ju mer jag läste och ju mer jag frågade, så ramlade det in.

SPECIELLA MÖTEN

Några viktiga händelser, speciella möten med människor hjälpte honom på vägen mot en hel identitet. Under tiden blev

pojken en ungdom, blev vuxen, blev en äldre man. Det var mormor som sa åt honom att han visst hade rätten att fiska i Girjesån. Det var Eva Rehnfeldt, då ordförande i Härnösands stifts samiska arbetsgrupp, som markerade "Du är same, punkt slut". Och det var forskaren Johannes Marainen, som han mötte på en samisk konferens, som fick det att lossna helt.

– Hela tiden har jag mött människor som visat vägen, det är möten som inneburit att jag farit iväg en bit. Det dröjde tills jag var vuxen och prästvigd tills jag såg mig som same helt och fullt.

– Och det dröjde till 100-årsjubileumet av landsmötet i Trondheim för tre år sedan, innan jag första gången klädde mig i samisk dräkt.

EN BEKRÄFTELSE

Erik-Oscar prästvigdes 1993 för Luleå stift. Året efter fick han tjänst i Täsjö församling och lärde känna Karl-Johan Tyrberg som då var biskop i Härnösands stift. Av biskop Tyrberg fick Erik-Oscar uppdraget som kontrakts-

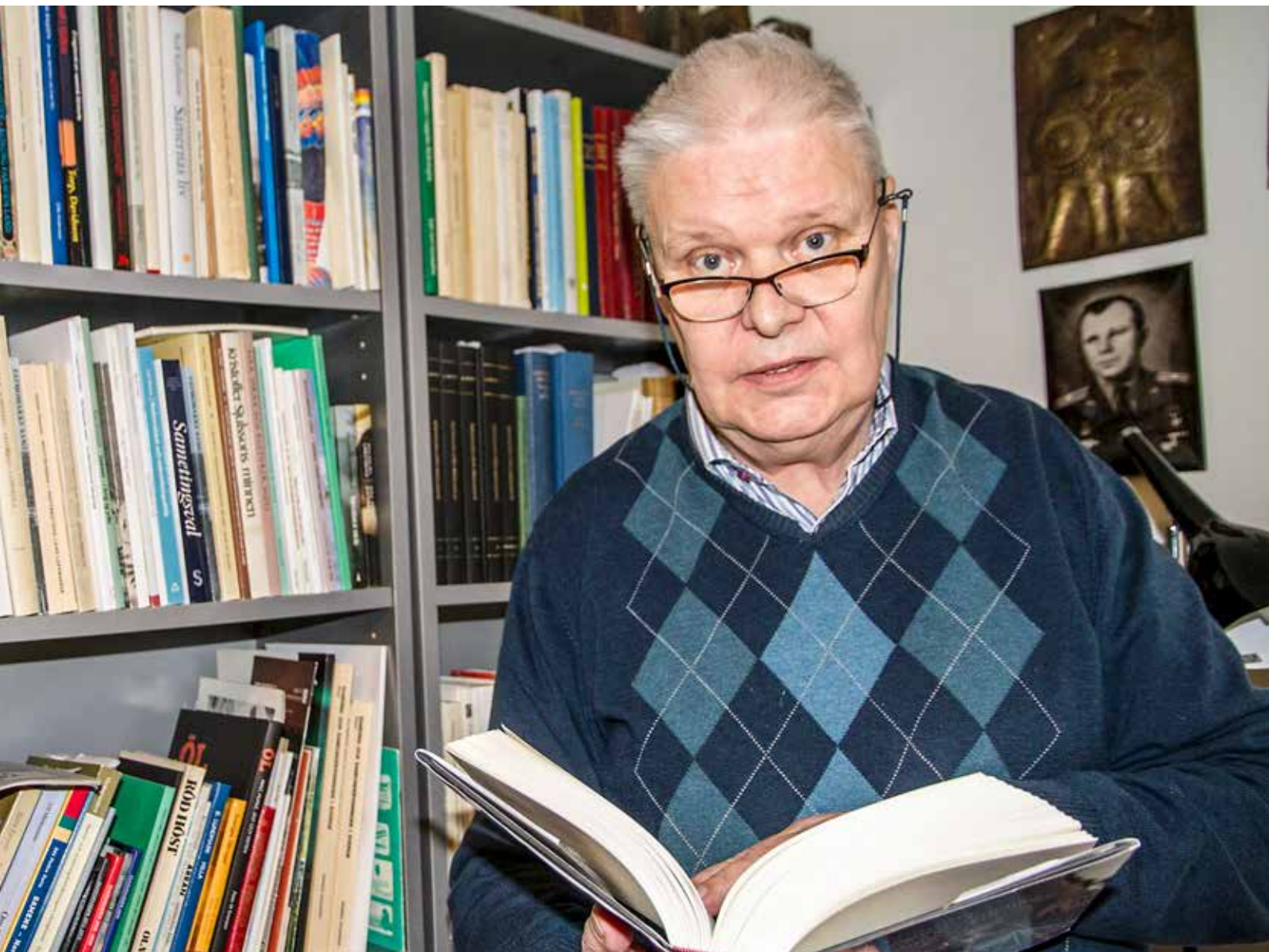

adjunkt för samer och landsbygdsfrågor och senare stiftsadjunkt inom samma område. I den rollen var han bland annat med om att starta den här tidningen och han var aktiv i det försoningsarbete som inleddes då och som resulterade i en uppmärksammas försoningsgudstjänst i Undersåkers kyrka 2001.

– Karl-Johan Tyrberg kom att betyda enormt mycket för mig. Han drev på, vi var flera på stiftet som fick jobba med de samiska frågorna. Det betydde mycket också för mig personligen. Det var på något sätt en bekräftelse på det liv jag haft.

BÖRJADE FORSKA

Erik-Oscars liv tog nya vägar, till uppdrag som präst och som kyrkoherde på andra platser i landet. Men frön från tiden i Härnösands stift hade han med sig och de växte till ett stort intresse för forskning. Erik-Oscar tror att han nog skrivit några hundra artiklar om samisk historia och han har hållit massor av föredrag. Mest har det handlat om skolfrågor

I Svenska kyrkans vitbok, en omfattande vetenskaplig antologi som gavs ut 2016, finns den artikel som Erik-Oscar Oscarsson betraktar som sin viktigaste.

FOTO: KAJSA ÅSLIN

och organisationsfrågor. Sin artikel i Svenska kyrkans vitbok, en vetenskapliga antologi, skattar han högst.

I artikeln redogör han för hur rastänkande inom staten och kyrkan under 1900-talens första decennier innebar att samerna delades upp i renägare och andra samer. De som hade renar skulle hållas för sig, barnen gå i särskilda nomadskolor och fostras till ett nomadliv. De andra skulle assimileras i det svenska samhället.

– Det är en idéhistorisk artikel och det viktigaste jag skrivit hittills. Den ger bakgrunden till varför det är som det är inom den samiska världen idag, varför vi har våra stridigheter, vilka tankar som ligger bakom och de lagar som styrt.

KONSEKVENSER ÄN I DAG

Särskiljandet yttrade sig inte bara i den tidens skolgång utan påverkade också lagstiftningen. Och nu tar den här intervjun en vända tillbaka till Slussfors. Till byn vid Girjesåns utlopp där

tonåringen Erik-Oscar behövde betala pengar till en sameby för att få fiska. Till familjen där barnet Erik-Oscar kikade i en låda som var som ett museum. Lådan som tillhörde det gömda samiska i hans släkt, det gömda samiska livet.

– Vi såg inte då myndighetsbesluten som låg bakom situationen.

– Och det grymma som fortfarande pågår är att det blivit en inomsamisk konflikt av det, fast det inte är det egentligen. Samer är ett folk, det är staten som gjort uppdelningen.

TILLBAKA I HÄRNÖSAND

I somras kom Erik-Oscar och hustrun Kerstin tillbaka till Härnösands stift. Nu var det Landsarkivet i Härnösand som drog och de slog sig ner i en lägenhet i staden. Erik-Oscar hade länge gjort upp planer för sin tillvaro som nybliven pensionär.

– Jag skissar på ett forskningsprojekt som kommer att ta mig sex till åtta år. Det allra mesta av det material jag behöver finns på

Landsarkivet så jag måste vara nära det.

Planen är att gå igenom protokollen från alla biskops- och prostvisitationer och även alla prästmöteshandlingar i Härnösands- och Luleå stift. Han vill kartlägga vad som hänt i församlingarna när det gäller samfrågor och tänker sig att börja runt 1870 och jobba sig fram till i dag. Och det räcker inte med visitationsprotokollen, de är utgångspunkten som ska leda honom vidare till kyrkoherdarnas ämbetsberättelser och protokoll på församlingsnivå.

Varför detta mastodontarbete?

– Det här är grundforskning i dess prydno. Men det är för omfattande för en student. Gör inte jag det kommer ingen att göra det.

Hans drivkraft är drömmen om ett enat folk.

– Den politiska vägen verkar svår. Den juridiska vägen står skriven i stjärnorna. Forskningen är den väg som ligger mig närmast.

KAJSA ÅSLIN

Fakta

Erik-Oscar Oscarsson

Ålder: 65 år

Uppväxt: Slussfors, Stensele, Örebro.

Präst: Prästvigdes 1993 har därefter bland annat arbetat som stiftsadjunkt i Härnösands stift, som kyrkoherde i Bottnaryd i Småland och i Norsjö i Västerbotten.

Forskare: Har skrivit artiklar om samisk historia i ett flertal antologier och andra skrifter, bland annat i Svenska kyrkans bok om nomadskolorna "När jag var åtta år lämnade jag mitt hem och jag har ännu inte kommit tillbaka" (Verbum 2016) och i vitboken "De historiska relationerna mellan Svenska kyrkan och samerna" (Artos 2016).

Politiker: Förste ersättare i sametinget, är inne på sin tredje mandatperiod, varit vice ordförande i sametingets kultur-nämnd. Lämnade Landspartiet Svenska Samer tidigare i år.

Från lådan i Erik-Oscar barndomshem har han med sig sin mammas barmkläde som hon hade som barn. I dag är det den största klenod han äger.

FOTO: KAJSA ÅSLIN

Dikt

Leif och jag ritade renar i kapp
med blyertspenna och oljekritor.

På skolsalens vägg
en renhjord
vacker var den.
Vintern igenom
var den kvar.

Renarna passerade
åter mot fjälls.

I träslöjden på rasterna
vårvintern
skapades en ny renhjord av spån.

Lappar vi båda var
från varsin by.
Inte sameby utan vanliga bondbyar.
Våra fäder högg och körde i skogen.
Ingen av oss fick äga en ren.

Avundsjukan gnagde
när dom stod på gården.
Boten fann vi i våra drömmar
teckningar och spån.

Vad Leif gör i dag?
Säger han sig vara same?
Svårt att tro det.

Jag gör det.
Ibland tittade vi
i en låda hemmavid.
Där låg en gammal kniv.
Mammas barmkläde
det hon bar som barn.
En bok "Västerbottenlapparna" av Sigrid Drake.
Lite annat undangömt.

Det var att gå på museum.
Fast det handlade om oss själva.

Hemma hos farfar och farmor,
av mormor kallade laatjoe-far och laatjoe-mor,
på småbruket
två kor
getterna och en häst.

Om påsk,
där i kring
kom renarna på sjön.
Kalvningstid

En av lappdrängarna
släkting.
På lapska
pratade farmor med honom.

Mitt samiska liv.
Mycket finns att ta igen.

ERIK-OSCAR OSCARSSON

Inga Mortensson og Sverre Fjellheim utnevnt til æresdoktorer

Under generalforsamlingen til World Indigenous Nations Higher Education Consortium (WINHEC) på Taiwan i sommer ble Inga Mortensson og Sverre Fjellheim utnevnt til æresdoktorer av World Indigenous Nations University (WINU). Prisen ble i første omgang mottatt av Elisabeth Utsi Gaup fra Samisk høgskole og rektor ved Samisk videregående skole og reindriftsskole Ellen Inga O Hætta som deltok på WINHECs møte. Men under Tjaktjen Tjáanghkoie på Snåsa/Snåase fikk æresdoktorene selv motta utmerkelsene.

Inga Linnea Persson Mortensson fikk utnevnelsen Æresdoktor for utdanning i urfolkskunnskap

for sin langvarige innsats for å bringe videre tradisjonskunnskap slik at den kommer til nytte for kommende generasjoner. Hun har også lagt ned et stort arbeid i spørsmålet om landretigheter.

Sverre Fjellheim ble utnevnt til Æresdoktor for utdanning for sitt viktige arbeid for å utvikle samisk høyere undervisning, noe som er viktig også i urfolks-perspektiv. Han har gjennom en årrekke arbeidet for registrering og systematisering av samisk tradisjon og kulturarv. Han har publisert en rekke bøker og artikler.

Prorektor ved Sámi allaskuvla/Samisk Høgskole Ylva Jannok Nutti delte ut hedersprisene på vegne av WINU.

EINAR BONDEVIK

Æresdoktorene Sverre Fjellheim og Inga Mortensson fikk overrakt sine utmerkelsler fra WINU av prorektor ved Sámi allaskuvla, Ylva Jannok Nutti.

FOTO: FOTO: AINA BYE

Fakta

WINU er et nettverk bestående av universitet, andre institusjoner og organisasjoner. Nettverket arbeider for utdanninger som fremmer og respekterer urfolks kulturarv og menneskerettigheter. Utdanningene skal bygge på urfolks historie og kulturelle integritet.

Earoe Jupmele jallamisnie - ära vare Gud i höjden! - några julminnen

Under åren som nomadpräst hörde jag många berätta om barndomens julfirande. En av dem var nomadlärinnan Sakka Rutfjäll. Hon mindes sin första jul i renskogen i början av 1910-talet. Då var hon lillpiga och renvaktare hos Anders og Anna Thomasson bland Hotagsfjällen.

I trakten av Hotagssjön inredde de en gammal timmerkoja för att fira vinterns stora hötgid. Renhjorden uppehöll sig i närheten och åt av skäggla-ven i granarna. I kojan stämde alla in i änglasången på hjärtats språk: "Earoe Jupmele jallamisnie, jih raeffie eatnamisnie,

jih almetjen jih sov lyjhkene ... Ära vare Gud i höjden, och frid på jorden, bland människor till vilka han har behag!"

Sakka Klementsson i Mittådalen berättade också julminnen för mig från barndomsåren vid tiden för första världskrigets utbrott. Då bodde hennes familj i Slugufjäll inom Idre. Efter att ha skidat runt renhjorden brukade fadern Jon Fjällgren samla vistets folk till bön på julafton. Han kårade en tjärvedsgren så att det lyste klart i kåtan. Det rådde andakt när julevangeliet lästes från Lukas' andra kapitel, inte minst vid ängels ord till

de förskräckta herdarna som vaktade sin hjord om natten: "Allede ålvoetovh, manne saerniem åtnam dijese, aktem storerre aavoem mij galka sjudtedh gaajhkide lmetjidie. Dijese lea daan biejjien akte Lutniestaejja rakadovveme mij lea Kristuse, Hearra, Daviden staaresne ... Varen icke förskräckta. Se jag både eder en stor glädje, som skall verderfaras allt folket. Ty i dag har en Frälsare blivit född åt edre i Davids stad, och han är Messias, Herren."

Självt vandrade jag för många år sedan över herdarnar äng till födselskyrkan, byggd på den

plats där Jesus kom til världen. Då mindes jag min mormors ord vid julbönen där hemma bland Tärnafjällen: "I Betlehem föddes Guds Som hemlös. Nu klappar han på dörren till våra hjärtan. Det är där han vill bo. När vi öppnar för honom sjunger änlarna som i den första julnatten! Amen. Haleluja!"

Jupmelen raeffie jih Buerie Jävle
Guds frid och God Jul!

Gielevåhkoe Snåsesne

På Snåsa opplevde man stort oppmøte på alle arrangement i løpet av Gielevåhkoe.

– Vi konkluderer med at det ble en vellykket uke med stort fokus på språk og kultur. Etter som det er det internasjonale urfolksspråkåret, hadde vi leid inn ressurspersoner med både nord- og lulesamisk språk i tillegg til det sørsamiske for å synliggjøre at vi har flere samiske språk, sier Hanne-Lena Wilks som er Biejjeladtje ávhtege gielejarngesne/Daglig leder språksenteret Gielem nastedh. Gjennom Gielem nastedhs ungdomsprosjekt "Giele-viehkie" var også to av språkhjelpene; Elli Jonna og Ramona, til Hattfjeldal hvor de hadde filmdag med skoleelever ved Åarjelsaemien vierhtiesáafoe.

Gielevåhkoe på Snåsa startet mandag og tirsdag med workshop med Mikkel Gaup for ungdomskoletrinnene på Snåasen skuvle og 5.-7.klasse på Åarjelsaemiej skuvle. De fikk lære seg forskjeller på joik fra ulike områder i Saepmie, og fikk lære seg ulike joiker. De laget også ett teaterstykk til Rolffas jok *Hjerteknuser*.

De avsluttet sitt samarbeid med en konsert som de viste for resten av elevene på begge skolene, og noen foreldre og besteforeldre. Elevene var veldig engasjerte og det var utrolig hvor mye de lærte seg under en ettermiddag og en formiddag på skolen. De var nesten 100 elever som Mikkel hadde full kontroll på!

Elin Telius hadde joikeworkshop for 1.-4. ved Åarjelsaemiej skuvle og 4. trinn ved Snåsa skole. Der fikk de lære seg ulike joiker, og laget joiker selv.

Telius hadde også barneteater for alle barnehagene i Snåsa med stykket "Biejvve bájta". Elin Telius opptrådte så med en magisk kirkekonsert som ble avsluttet med kaffe i samarbeid med Menighetsrådet og kirken.

SEMINAR OG STREAMING

Det ble holdt et Helsefagseminar på Snåsa hotell – "Samiske barn og unges helse – hva vet vi og hva trenger vi å vite?". Målgruppen var ansatte i offentlig sektor.

"Báetieh goltelh! Kom og hør!" inviterer lavvoen på biblioteket. Tilbudene i butikken var både på sørsamisk og norsk.

Snåsas nye ordfører Arnt Einar Bardal og Sametingsråd Berit Marie Eira åpnet seminaret. Torsdag kveld hadde vi "streaming-kveld" på Gielem nastedh. Bykle kommune ved bl.a. Kjell Bitostøyl hadde et foredrag om tamreindrift i Bykle, og vi ordnet en avtale med dem at de skulle streame, og vi viste det på stor-skjerm og hadde kaffeservering.

LYTTE-LAVVO

Tirsdag hadde vi også offisiell åpning ved Sametingsråd Berit Marie Eira av «Báetieh goltelh» ("Kom og hør!") som er en liten låavth-gáetie hvor vi hadde en Ipad med høyttaler, og man kunne sitte og lytte til «Mov voestes gærja» som var innspilt som lydbok for anledningen.

Denne var på Snåsa bibliotek hele uka, og alle barnehager og småskoletrinn var invitert til å komme også utenom åpningstidene.

Det ble også arrangert Duedtiekveld med Nils Ove Gustafson. Der kunne man ha med seg sløyd selv, eller lage smørkniver med Nils Ove.

QUIZ OG BANDY

Helga startet med Gieline gieledh – Quizkveld og kahoot med pub på Garveriet ledet av Johan Martin Stenfjell og Jon Isak Gælok fredag kveld.

Lørdag ettermiddag startet vi med Giele kick-off med Johan Martin Stenfjell, som er øvelser med oppvarming/trening/avspenning. Etterpå kjørte vi

innebandy-cup, og avsluttet kvelden med fellesmiddag.

I tillegg denne uka har vi sammen med elevene ved Åarjelsaemiej skuvle hatt skilting på diverse varer i Coop Prix her på Snåsa. I den forbindelse hadde vi en konkurranse der vi oppfordret til å ta bilder av skiltingen og legge ut på sosiale medier og #gielem nastedh og Coop prix, med trekning av en vinner som premieres. Vi lanserte også snapfilter-geosnap for Gielem nastedh den uka.

HANNE-LENA WILKS,
BIJIELADTJE ÁVHTEGE
GIELEJARNGESNE/DAGLIG
LEDER
GIELEM NASTEDH

Gielevåhkoe Plaasjesne

På Røros var det et omfattende program. En utfordring med at Gielevåhkoe skulle markeres samtidig over hele Norge var å få tak i ressurspersoner til å bidra. På Røros ble en del av løsningene å hente hjelp like over riksgrensen.

Programmet forteller om mange involverte instanser, kirke og museum, skole og serveringssteder var alle arena for ett eller flere arrangementer.

– Det at vi også hadde arrangement i helgene på starten og slutten av uka gjorde at vi også fikk en del besøkende fra svensk side, forteller Ida Marie Bransfjell, sørsamisk forvaltningskoordinator i Røros kommune.

EVENTYR OG HISTORIE

Det ble en lang og god uke som startet med eventyr og fortellerstund på biblioteket. Foredraget på museet mandag var derimot ikke noe eventyr. «Samiske spor

i det norske språket» var tittelen på Tove Bull sitt foredrag. Senere i uka lanserte museet sin audioguide på sørsamisk. Nå kan man altså vandre rundt og lære om gjenstander og historie i sørsamisk språkdrakt og ikke bare norsk, tysk og engelsk.

AKTIV SKOLE

Skolene ble involvert i Gielevåhkoe med 2-3 workshops på hvert trinn.

– Det var en suksess. Man sitter igjen med gode opplevelser. Det var kanskje her barn og unge fikk de sterkeste inntrykkene med program tilpassa trinn og læreplan med vætna/duedtie/sløyd, vuelie/sang, gielev/språk, historie og kultur. Det var også et godt program for barnehagene, forteller Bransfjell.

Det mest spennende arbeidet var det kanskje språkelevne på ungdomstrinnet som fikk være med på. Sammen med Midt-norsk filmsenter lagde de en

Gielesirkuse/Språksirkus med elever 1.-4. trinn.

FOTO: IDA MARIE BRANSFJELL

kortfilm, Stalker, som ble vist på Raasten Rastah Filmfestival sist i oktober.

FAMILIEDAG

Et annet tiltak som har fått svært god omtale var familiedagen ved Aajege der flere generasjoner møttes. Språkkafé var også et populært treffpunkt.

– Vi opplevde god oppslutning og har fått positive tilbake-

meldinger. Det ble en uke med stolthet og synliggjøring av det samiske på Røros og i området. Mange tok eierskap til arrangementene og det er ønske om at noe slikt skal skje igjen, sier Bransfjell som håper at neste gang er det enda flere som tar egne initiativ så arrangementet kan nå enda lengre ut.

EINAR BONDEVIK

Gielevåhkoe Raarvihkesne

– Man fikk engasjert store deler av kommunen. forteller en fornøyd Berit Ellen Gaino Jåma, Konsulente/konsulent ved språksenteret Gieleaerne i Rørvik kommune. Barnehage, skole, næringsliv, sykehjem, kommunehus og kirke ble alle en del av Gielevåhkoe.

I barnehagen ble et nytt hjelpemiddel tatt i bruk. "PenPal" er en lesepen som leser høyt fra boka man leser i. Med spesielle markører som er satt inn på sidene «vet» pennen hva som skal lese og dette kan også brukes av barna på egenhånd. Det er Gieleaerne som har tilrettelagt bøkene og lest inn tekst på sørsamisk. Man ønsker også å få gjort det samme med bøker man vil ha på sykehjemmet, både som hjelpemiddel for ansatte men også for økt trivsel blant samisktalende beboere.

KUNSTUTSTILLINGER

På sykehjemmet og i kommunehuset var det satt opp en utstilling

med malerkunst av Anne Karin Bustadmo. En annen utstilling var satt opp på biblioteket med maleri av Marja Lisa Thomasson og sølv- og sløydarbeider av Anna Malene Jønsson. Disse utstillingene står fortsatt til glede for beboere og besøkende framover.

NÆRINGSLIVET ENGASJERT

På matbutikken kan man nå finne en del matvarer under samiske skilt. Bakeriet laserte også Raarvihken laejpie (Rørviks brød) og fra Langøra kaffebrenneri i Trondheim har man fått laget en egen kaffe – Dellie Maa.

– Den er riktig god, men en flott røyksmak, sier Gaino Jåma.

Gjestegården var også involvert med viltaften som ble arrangert i samarbeid med kulturforeningen Luvlie Näämesjen dajve.

SKOLE

Skolen ble svært involvert i Gielevåhkoe. Thomas Gæløk gav elevene kunnskap og kjennskap til joik. Helen Jønsson hadde verk-

sted med duedtie og Jonhild Joma lærte bort tradisjonell samisk matlaging. Elevene fikk også oppgaven som vertskap i gamma på museet og la ris og tente bål. De har tidligere lært om gamma. Nå fikk de vise kunnskapen i praksis.

Skolen fikk også besøk av Anne-Grethe Leine Bientie som hadde fortellerstund der hun leste fra sin bok Joekoen sjehteles ryöjnjesjæjja/En skikkelig flink liten reingjeter. Rørvik fikk også besøk av Åarjelhsaemien Teatere som viste forestillingen Stor-Stina.

SPRÅKPROSJEKT

Mange var også interessert da Jonar Thomasson presenterte sitt prosjekt og dialekten i Rørvik-traktene. Dette er tatt lite med i dokumentasjon og forskning som tidligere er gjort på sørsamisk språk. Gjennom prosjektet er det nå utgitt en bok med fortellinger. I boken er også en egen ordliste med ord og uttrykk som ikke er så vanlig i andre sørsamiske dialekter.

FOTO: GIELEAERNE

I ei gamle pynta til Gielevåhkoe var elevene ved skolen vertskap.

Søndagen i språkuka ble det også holdt gudstjeneste i kirka. Den ble ledet av Anna Malene Jønsson som studerer teologi og har vært sommertjeneste som prestevikar i Namsos.

– Vi er godt fornøyd med uka. Det var travelt og litt hektisk, men det var godt oppmøte på alle arrangementene, sier Berit Ellen Gaino Jåma ved Gieleaerne.

EINAR BONDEVIK

Gudstjenesten søndag ble ledet av prest i Hemnes, Hans Christian Håland. Her leser Sagka Sundset fra Bibelen på sørsamisk.

Marit Ravdna Buljo hadde både foredrag og workshop om samiske tradisjoner.

FOTO: GUN MARGRET UTSI

Workshop med tradisjonsmat.

FOTO: GUN MARGRET UTSI

Gielevåhkoe Aarbortesne

I uke 43 feiret vi det internasjonale språkåret i hele Sápmi. I Hattfjelldal markerte vi den uken med en mengde arrangement. Sijti Jarnge, Interreg Aktene, Åarjelsaemien vierhtiesåafoe, Helgeland museum avd. Hattfjelldal, Saemien Áálmege og Hattfjelldal kommune arbeidet sammen med å arrangere uken.

Gjennom hele uken hadde Helgeland museum en liten utstilling om språkåret, Anna Jakobsen og Gustav Kappfjell. Bokbussen *Gærjah* bidrog til museets utstilling med å ta frem alle bøker som Gustav og Anna har skrevet. På kafeen på Fjellfolkets hus og på Coop hadde vi laget roll-ups med lynkurs på sørsamisk, med ord og setninger som kan være til nytte ved et kafebesøk. Tirsdag og torsdag var det språk-kafe på Sijti Jarnge, med språkbærerne Sagka Stångberg, Eli Kappfjell, Sara Svonni. Der var det sang, prat og sløyd-virksomhet.

BARNEPROGRAM

Åarjelsaemien vierhtiesåafoe hadde samling med elever fra første klasse til og med videregående skole, så der var det mange barn. De arbeidet sammen med Åarjelsaemien Teatere ved Marja Læjsa Thomasson, Giele-viehkie fra Gielem nastedh, Anders Sunna,

Dansit studio fra Bodø og med egne opplegg med sosiale medier, alt med språk som tema.

Meerke Leine Biente var på fredagen og spilte forestillingen *Svaaletjahke* i Susendal. Alle barnehagene og skolene fra første til fjerde klasse fra Varntresk, Hattfjelldal og Susendal og Åarjelsaemien vierhtiesåafoe var invitert til Susendal skole til forestillingen. Etter forestillingen ble det pølser og leik for barna før bussene gikk tilbake hjemover.

FOREDRAG OG TEATER

På Sijti Jarnge hadde vi offisiell åpning av uken av ordfører Harald Lie, og deretter tok Åke Lundgren over med et fantastisk foredrag om "den långa lappflickan". Åarjelsaemien Teatere spilte seinere på kvelden forestillingen Stor-Stina, som er basert på Åke Lundgren sin forskning på den lange lappflickan.

Fredag holdt Interreg prosjektet Aktene med Gun utsi i spissen foredrag med Marit Ravdna Buljo. Hun fortalte om Samisk tankemåte om etisk mat og naturressurser og om bellinger. Marit Ravdna Buljo var nominert til Ingrid Espelid sitt matkulturpris, og ble også vinner av prisen. Lørdagen så begynte Marit Ravdna dagen med å snakke om samisk mattradisjon og siden holde hun en workshop med mat-

"Hun fortalte om Samisk tankemåte om etisk mat og naturressurser og om bellinger.

laging som tema. På kvelden var det middag-salg på Sijti Jarnge med den maten som ble laget på workshopen. Vi ble servert voesjeme bearkoe (kokekjøtt), leverbitos, gaamsoeh (blodklubb), laejpie (brød), laejpie som inneholdte hjerne og som dessert sirrieh (blåbær) med fløte. Det var meget god mat og de som var med på workshopen var superflinke.

KONSERTER

Onsdagskveld var det lulesamiske bandet Jarnnga og spilte på Kulturstua. På dagen var de på besøk på Åarjelsaemien vierhtiesåafoe for å snakke sammen med barna om hvordan de lærte seg lulesamisk. Katarina Rimpi fra Álloeluokta lærte seg lulesamisk gjennom å synge og skrive tekster. Det gjorde også Mandy Senger som forøvrig har tysk som morsmål. Deres konsert var meget vakkert og de hadde barna fra Åarjelsaemien vierhtiesåafoe med på scenen som kor. Mandy har skrevet en sang på 3 samiske språk, sørsamisk, lulesamisk og

nordsamisk. Kvelden ble meget fin og jeg tror at det var mange som hadde tårer i øynene av den vakre stemningen og sangene.

Dagen ble avsluttet med en poetisk, vakker konsert med Niko-Mihkal Valkeapää. Han spilte sammen med Georg Buljo og Helge Harstad. Man var rett og slett lyrisk etter den konserten.

GUDSTJENESTE

Vi avsluttet gielevåhkoe/språkuka med gudstjeneste og med kirkekafe på Åarjelsaemien vierhtiesåafoe. Vår prest Einar kunde dessverre ikke delta, men hans stand-in fra Hemnes menighet, Hans Christian Håland gjorde et godt arbeid. Under gudstjenesten ble det lest både på nordsamisk og sørsamisk av Gun Utsi, Sagka Sundset og Charlotta Gaebpien-Njaita.

Jeg vil benytte anledningen å takke alle sammen som deltok under gielevåhkoe. Takket være et godt samarbeid mellom oss så klarte vi å løfte språket. Men året er ikke over. Kanskje skjer det noen flere arrangementer seinere i høst...

GAAEBPIEN-NJAITA
CHARLOTTA
SPRÅK-KONSULENT/
KULTURFORMIDLER
AARBORTEN TJJELTE/
HATTFJELLDAL KOMMUNE

Södra Lapplands pastorat ställer gravplats till förfogande

I Lycksele har Södra Lapplands pastorat avsatt en plats på Berglunda skogskyrkogård för kommande återbördanden av mänskliga kvarlevor.

Efter återbördandet av samiska kvarlevor i början av augusti har Södra Lapplands pastorat kommit med förslag till Sametinget om en samisk begravnings- och återbördandeplats på Berglunda skogskyrkogård strax utanför Lycksele.

UTSIKT ÖVER UME ÄLV

Onsdagen den 18 september gjordes en rundvandring på skogskyrkogården med representanter från Sametinget, Svenska kyrkans samiska råd, Lycksele sameförening och pastoratet.

Det fanns några olika alternativ till fristad att välja på och valet föll på en vackert belägen orörd plats med utsikt mot Ume älv. Ett stilla, lite avskilt läge med fint täcke av renlavar och en genomkorsande gammal vandringsstig.

EJ TIDIGARE JORDFÄSTA

Sametinget har lämnat in ett repatrieringsärende till Södra Lapplands pastorat och en begravning av ej tidigare jordfästa mänskliga kvarlevor kommer att ske på denna nya samiska begravnings- och återbördandeplats vid lämpligt tillfälle.

OLLE THOORS
(ARTIKELN ER FÖRST
PUBLISERAD PÅ
SVENSKAKYRKAN.SE)

Från vänster, Ingrid Inga, ordförande i Svenska kyrkans samiska råd, Helén Lundberg, kyrkoherde i Södra Lapplands pastorat, Tanja Sevä, kulturutredare i Sametinget, Mikael Jakobsson, Sametingets etiska råd, Tommy Berglund, fastighetschef, Södra Lapplands pastorat.

Dellie Maa – festival i Dearnna/Tärna

Festivalen Dellie Maa ble arrangert 17.-19. oktober. Den har eksistert siden 2013 og har hatt litt ulikt omfang opp gjennom årene. I år var samarbeidet med kunstprosjektet Sápmi Salasta en viktig del av festivalen.

Sápmi Salasta beskriver seg selv som et "prosjekt som skal styrke det samiske kunst- og kulturlivet. Med start i Västerbotten og blick for hele Sápmi skal det sammen med internasjonelle gjestekunstnere skape kontaktflater for kunstnere i Västerbotten". Kunstnerne som deltok under Dellie Maa-festivalen var Julie Edel Hardenberg (Greenland/Inuit), Sonya Kelliher-Combs (Iñupiat/Koyukon Athabaskan), Sissel M Bergh Sissel M Bergh (Saepmie/Sami) og Per Enoksson Per Enoksson (Saepmie/Sami). Disse startet festivalen med *Ápent hus* der de møtte lokale kunstnere/sløydere for samtale og uformell visning av lokal kunst og sløyd. Sammen med barn på sameskolen ble det også laget en egen utstilling med lokal kunst og sløyd.

INTERNASJONAL FILM

En viktig del av Dellie Maa gjennom alle år er film. Sentralt her er at det er filmer produsert av urfolk. Det er urfolk som forteller sine egne historier og viser sin egen kunst, ikke andre som forteller om urfolk. I år ble det vist filmer fra Cree-folket, Yakutsk, Anishnabe, Inuit i Canada, Påskeøya i tillegg fra både nord og sør i Saepmie. Takket være støtte gjennom *Film i Västerbotten* var

alle forestillingene var åpne og gratis for besøkende og leder for Dellie Maa, Oskar Östergren Njajta var fornøyd med besøket.

– Vi har hatt bortimot et hundretalls besøkende, og det må sies å være bra. Det er mest saemieh men også noen lokale som har deltatt på arrangementene, sier Oskar Njajta. En siste del av festivalen var samtaler og foredrag om urfolkspolitikk. Historien og situasjonen til samer i Tärna-

området ble belyst samtidig som man fikk høre om Ainu-folkets situasjon i Japan. Ainu-folket har opplevd at levninger av dere avdøde er samlet inn til forskning, noe man jo har opplevd i Sverige. I Sverige pågår det nå en repatrieringsprosess der disse levningene blir ført tilbake til gravsteder og det er også noe Ainu-folket både håper og krever i Japan.

EINAR BONDEVIK

Marja Mortensson og Daniel Herskedal med nytt album

"LÅÅJE – DAWN" heter albumet presenteres i pressemeldingen som et album om livet og arven. Fortsatt er de sørsamiske og umesamiske joikene bærebjelkene i Mortenssons musikk, men denne gangen er TrondheimSolistenes strykekvartett med og fargelegger musikken på sju av to spor. Herskedal har en lengre karriere som musiker, komponist og arrangør både i inn og utland og har vært med på alle Mortenssons utgivelser. Sammen med Jakup Janssøn vant de Spelemannspris for sitt forrige album, *Mojhtestasse – Cultural heirlooms*. På *LÅÅJE* bidrar han både som arrangør, medkomponist i tillegg til musiker.

Til dette nye albumet sier Mortensson:

– Forandringer i naturen, årtidene, livet vårt, skjer nesten

FOTO: KNUUT ÅSERUD

Jeg har brukt tid på å forstå vår kunnskapsoverføring fra generasjon til generasjon. Den unge sårheten om å skulle velge riktig vei men ikke ane hvor den går. Selv om vi kanskje har skyndet oss, flyktet fra oss selv, ikke sett alt livet rundt oss, blir vi klokere på fortiden men ikke på veien videre.

Albumet ble lansert med konsert under festivalen Oslo World 18. oktober og vakte stor begeistring:

– En sann prestasjon å få så behersket musikk til å fremstå med denne kraften, skrev Aftenpostens anmelder og var en av flere som lot seg begeistre av musikken.

Mortensson var også årets prisvinner av NOPAs musikkpris (NOPA: Norsk forening for komponister og tekstforfattere). Den utmerkelsen fikk hun for verket «Mojhtesh» og ble delt ut under NOPAs priskonsert 5. november.

EINAR BONDEVIK

umerkelig fra dag til dag. Etter hvert ser vi forandringen vokse seg større. Jeg håper albumet forandrer vår verden litt etter litt. Musikken som betyr så mye

for oss, vil etterhvert bety noe i andres liv nå når den slippes. Det sørsamiske språket vil høres litt mer, og etterhvert bli mer naturlig i flere sin hverdag.

Tre vinnere av årets Sørsamisk kulturpris

Det var "trekløveret" Jonhild Joma, Evald Stenfjell og Jonar Thomasson som ble tildelt Sørsamisk kulturpris for 2019. Dette er tredje året prisen deles ut, en pris som ble opprettet av tidligere Nord-Trøndelag fylkeskommune og samiske institusjoner i fylket.

Prisvinnerne har i flere tiår jobbet på ulike måter for å synliggjøre, bevare og styrke det sørsamiske språket, årjelsaemien. Alle tre har årjelsaemien som morsmål og hjertespråk og har derfor en unik kompetanse i et språk som først ble godkjent som skriftspråk på 70-tallet.

De har hver for seg produsert bøker og materiale, transkribert gamle lydfiler til skreven tekst. De holder forelesninger og kurs, formidling og kunnskapsoverføring og alle tre er gode historiefortellere. De har arbeidet og arbeider fortsatt aktivt for å dokumentere samiske ord og uttrykk av tidli-

Fra venstre: Jonar Thomasson, Jonhild Joma, Evald Stenfjell og fylkesråd May Britt Lagesen, leder i hovedutvalg for kultur i fylkeskommunen.

FOTO: AINA BYE

gere generasjoners samer i ulike områder, i tillegg til at de har aktivt bidratt til dokumentasjon ikke bare av språk men av kultur og kulturarv generelt.

Sist men ikke minst besitter samtlige tre kandidater den gode egenskapen at de bidrar

aktivt med å dele sine kunnskaper med omgivelsene og til nye generasjoner i det samiske samfunnet. Deres innsats for å bevare språket er en skattekasse for kommende generasjoner og en uverderlig gave for ettertiden.

Kulturprisen ble delt ut under

høstfestivalen Tjaktjen Tjå-anghkoie på Snåsa Tidligere har Arvid Jåma og Sverre Fjellheim mottatt Sørsamisk kulturpris for sin mangeårige innsats.

EINAR BONDEVIK
KILDE: SAEMIENSIJTE.NO

Oblatfat gjort av Randi Marainen.

FOTO: RANDI MARAINEN

Samiska rådets kulturpris delades ut i en ceremoni på kyrkomötet. Fr.v: Ingrid Inga, ordförande för Samiska rådet i Svenska kyrkan, Thomas Marainen, Randi Marainen och kyrkomötets ordförande Karin Perers.

FOTO: FOTO: MAGNUS ARONSON/IKON

Samiskt kulturpris till multikonstnärer

Samiska rådet i Svenska kyrkan har tilldelat silversmeden Randi Marainen och konsthantverkaren och författaren Thomas Marainen 2019 års kulturpris. Med priset vill Samiska rådet uppmärksamma de insatser som pristäggarna gjort i sitt arbete för att främja samisk kultur, identitet och andlighet.

– Det är ett erkännande att få ett sådant här pris. Det är en bekräftelse på att någon har sett det man gör och tycker att det är bra. Jag brinner för mitt skapande, säger Randi Marainen och maken Thomas instämmer:

– Det är en ära att bli ihågkommen!

Båda är välmeriterade inom sina respektive områden, utbildade vid Samernas folkhögskola i Jokkmokk med inriktning på trä och hornslöjd. Randi är även utbildad silversmed och har studerat praktisk pedagogik på högskolan i Kautokeino. Thomas har bland annat studerat jojk och historieberättande. Makarna bor och arbetar i Nedre Soppero i Kiruna kommun.

BÖRJADE TIDIG

Redan som barn fick Thomas Marainen hjälpa sin far med traditionell slöjd och med tiden har han blivit en erkänd slöjdare. Han började tidigt att skriva ner egna tankar och översätta andras texter till samiska, men kände att "varför ska jag översätta andras texter, jag kan ju skriva egna". Och på den vägen är det. Thomas Marainen har vid det

här laget skrivit texter av många olika slag. Ett sjuttiofem sångtexter har det blivit, många av dem tonsatta av främst samiska tonsättare. Han har skrivit ett antal diktsamlingar och barnböcker på nordsamiska, debuten blev barnboken *Biehtár ja Doggi* 1986. Diktsamlingen *Slöjdade ord* från 2003, som han först skrev på nordsamiska och sedan översatte till svenska, är illustrerad med foton av egna slöjddalster.

– Jag brukar kalla mig multikonstnär, säger han.

Thomas hämtar sin inspiration främst i naturen, till exempel när han är ute och fiskar. Han har med sig en liten bandspelare och spelar in sina tankar för att minnas. Sedan bearbetar han det till skrivna texter när tid finns.

TRADITION OCH UTFORSKANDE

Silversmeden Randi Marainen jobbar dagligen med att tillverka traditionella samiska dräktsmycken. Men så fort tid och rum tillåter vill hon utforska och prova på något nytt.

– Och då har jag hamnat i "kyrkosvängen" säger hon och skrattar lite.

Hon har bland annat gjort en dopfont och flera oblatfat, som består av ett träfat med ett silverfat som ligger inuti.

– Det är format så att det ska passa en kvinnas hand, eftersom det oftast är kvinnor som är kyrkvårdar, säger Randi.

När fatet inte används blir träfatet ett lock. På kanten finns ett kristuskors som fungerar som lås.

– Jag tycker om att arbeta med kyrkliga föremål. Jag jobbar också

med samiska smycken som har kyrkliga symboler. Jag brukar vara ute och berätta om dessa symboler, det är många som inte känner till deras betydelse.

Randi Marainen har ingen brist på inspiration, den bara kommer till henne. Hon tycker om att prova sig fram med olika material och tekniker.

– Hur kan olika material leva ihop? Kan de leva ett längre liv tillsammans? Hårt/mjukt, levande/dött, horn, näver, textil och silver, funderar hon.

– Levande material som horn och trä håller inte tyst. De vill leva och röra på sig och det är en utmaning att få dem att hålla balansen!

Hon testar hur materialen uppför sig, töjer på gränserna och söker nya uttrycksätt. När hon formger sina smycken vill hon gärna att strukturen ska vara vintrogen och påminna om is och snö.

GOTT SAMARBETE

Givetvis påverkas de två av varandra, det har de gjort hela livet. Det är bra att ha någon på andra sidan köksbordet som kan ge konstruktiv kritik.

– Vi kan stärka och stötta varandra även om vi är mycket olika i tänkandet och i våra skapande uttryck, säger Randi.

Thomas poängterar också att samarbetet med hustrun är viktigt.

– Randi är duktig på att skissa och hon är nyskapande. Hon har ibland skissat sådant som jag jobbat vidare med i andra material, som trä och horn. Vi har arbetat

tillsammans i flera olika konstverk.

SLÄKTEN FÖLJER

Skapandet har smittat av sig på barnen. En son är sångare och en dotter är silversmed. De har hittat glädjen i konsten och slöjden, trots att föräldrarna ofta suttit sena kvällar i verkstaden.

– Det har varit kämpigt många gånger, men så mycket värt att kunna vara hemma med familjen och råda över sin egen tid. Det har inte gett så mycket pengar att köpa sånt som andra föräldrar gett sina barn, men skaparglädjen har de fått med sig, avslutar Randi.

MARIA LUNDSTRÖM
PEDERSEN

Fakta

Samiska rådet i Svenska kyrkan

Samiska rådets kulturpris delas ut sedan 1997. Prissumman är numera på 50 000 kronor. Priset ska gå till insatser som gjorts för att främja samiska intressen i kyrka och samhälle och som synliggjort samisk kultur och identitet. 2019 års pris delades ut den 19 november under kyrkomötet i Uppsala. Samiska rådet bevakar bland annat frågor rörande samernas rättsliga förhållanden i kyrkan och samhället och samordnar arbetet med översättningar av kyrkohandbok, psalmbok, bibel, och utgivning av andaktslitteratur och undervisningsmaterial.

Gie jih gusnie árröeminie

Sverige

Samiska rådet inom Svenska kyrkan

Kontaktperson: Ingrid Inga, mobil: 070-554 29 99
e-post: ingrid.inga@gmail.com

Svenska kyrkan nationell nivå

Handläggare för samiska frågor: Lisbeth Hotti, Svenska kyrkan
751 70 Uppsala, tel. 018-16 94 91
e-post: lisbeth.hotti@svenskakyrkan.se

Sydsamiskt arbete i Härnösands stift

Akar Holmgren, Stiftsdiakon & Samordnare för flerspråkigt arbete. Härnösands stift, Box 94, 871 22 Härnösand
tel: 0611-254 52, mobil: 076-397 59 35
e-post: akar.holmgren@svenskakyrkan.se

Norge

Samisk kirkeråd Generalsekretær: Risten Turi Aleksandersen,
postboks 799 Sentrum, 0106 Oslo, tlf 23 08 12 00,
e-post: ra866@kirken.no
Leder: Sara Ellen Anne Eira
Sørsamisk representant i Samisk kirkeråd:
Oddvin Bientie

Saemien åalmegeraerie SÅR/

Samisk menighetsråd i sørsamisk område

www.samiskmenighet.no
epost: samiskmenighet@kirken.no
Leder: Paul Bendikk Jáma, epost: p_jaama@hotmail.com
medlemmer: Lajla Kristine Lifjell, Maajja-Krihke Bransfjell,
Laila Anita Otervik og prest Einar Bondevik.
Sekretær: daglig leder (se nedenfor)

Saemien åalmegen beajjetje áejvie /

daglig leder i samisk menighet i sørsamisk område:

Monica Kappfjell, mobil 993 49 477,
Heggvollveien 6, 7882 Nordli
e-post: mk924@kirken.no

Prest i sørsamisk område: Einar Bondevik,
Sørlandsveien 54, 8624 Mo i Rana, mobil 474 53 902
e-post: eb788@kirken.no

Diakoniarbeider i sørsamisk område:

Bertil Jönsson 7898 Limingen, mobil 994 88 827,
e-post: bj439@kirken.no

Trosopplærer: Margrethe Kristin Leine Bientie.

Grendavegen 8, 7370 Brekkebygd
mobil: 412 88 227, e-post: mb789@kirken.no

**Texter och bilder till
nummer 1 2020 av Daerpies Dierie
skickas senast 31 januari 2020 till
dd@samiskmenighet.no**

Saernieh – nyheter på sørsamisk!

Nettsida saernieh.no bringer nyheter utelukkende på sørsamisk. Det er både korte og litt lengre artikler. Innholdet er i hovedsak knyttet til Røros-området, og det er avisa Røros-nytt som står bak nettstedet. Per i dag er

det Jenny-Krihke Bendiksen som er journalist og står for artiklene på nettsida. Du kan også finne artiklene på facebook. Søk opp Saernieh så finner du dem der.

EINAR BONDEVIK

Mer information finns på

www.svenskakyrkan.se/harnosandsstift/
(klicka på Flerspråkig kyrka)

www.svenskakyrkan.se

(klicka på Kyrka och samhälle, Flerspråkig kyrka)

www.samiskmenighet.no

God jul

Daerpies Dierie

Sørsamisk kirkeblad • Sydsamiskt kyrkblad

Daerpies Dierie utkommer med fyra nummer per år og har stöd från Härnösands stift, Nidaros bispedømmeråd, Sametinget i Norge og Svenska kyrkan.

Adress: Sørlandsveien 54, N-6824 Mo i Rana, Norge
Telefon (mobil): 0047 474 53 902
e-post: dd@samiskmenighet.no

Redaktør, Norge:

Einar Bondevik, adress ovan.

Ansvarig utgivare, Sverige:

Sigurdur Hafthorsson, Svenska kyrkan, 751 70 Uppsala,
Epost: sigurdur.hafthorsson@svenskakyrkan.se

Redaktionsråd:

Birgitta Ricklund, Sylvia Sparrock,
Akar Holmgren og Bertil Jönsson.

Prenumeration under 2019: 190 SEK.
Avgiften betalas när faktura kommer.

Adressändring og prenumeration
Kontakt redaktør: dd@samiskmenighet.no
Grafisk form & repro: Berling Media AB.
Tryck: Pressgrannar AB, Linköping, 2019

 NÖÖRJEN GÆRHKOE **Sveerjen gærhkoe**

FOTO: BEATRICE VALL

Herre, hör du mig?

Jag sitter på min bönpall, uppe på Hamrafjällets topp. Himlen ger ömsom sol och ömsom mörka moln, vinden är frisk. Det är mjukt för knäna mot den lena renfällan. Jag försöker andas lugnt, har stängda ögon och lyssnar intensivt. Lyssnar efter Gud.

Händerna vilar i knät, hjärtat slår långsamma, djupa slag. Jag känner Gud, jag hör Gud. Det är inte tal, det är inte ljud. Det är inte en beröring mot huden. Och ändå, jag känner hur jag äntligen landar i Gud. Jag känner Hans närvaro. Jag känner kristusdof-ten i allt som är; i vinden, i stenen, i himlen, i fågeln i skyn, i kråkriset, i mig. Jag känner Gud, och ändå är han bortom alla bilder.

Jag känner egentligen inte Gud alls. För Gud är den totalt annorlunda. Men han finns och gör sig oavslutligen känd för sin skapelse. Gud finns alltid närvarande. Överallt och mitt i allt. På Hamrafjället, i gymmet, i affä-

ren, i kyrkan, i skidbacken. Det är jag som inte alltid är där Gud är. Jag måste ibland ta tag i mig själv och fokusera, bli stilla inför Gud och bara lyssna.

Moder Theresa fick en gång en fråga av en journalist om hur hon gjorde när hon bad. Hon svarade (och här återberättar jag fritt ur minnet): "Jag lyssnar". "Lyssnar du bara? På vad då?", sa journalisten. "Jag lyssnar på Gud", sa moder Theresa. "Vad säger Gud då?", undrade journalisten. "Ingenting", sa moder Theresa. "Ingenting?", undrade journalisten. "Nej, Gud lyssnar också".

Det är inte alltid med ord Gud talar. Gud talar lika ofta i tystnad. Men den tystnaden är så speciell och tydlig att man med en gång vet att det är Guds tystnad. Att överlämna sig till Gud, lyssna efter honom, innebär att göra sig tillgänglig för Gud. Det innebär att stilla sig och vänta och vara i beredskap. För allt

finns redan nedlagt i oss; Guds ord och ande finns redan mycket nära oss, i våra munnar, i våra hjärtan.

Vi behöver inte leta långt borta, i himlen eller på andra sidan jorden, nej Gud finns här. Och när vi kommer till honom så lyssnar han. Man kan nästan säga att Gud är ett enda stort öra när vi söker honom. Andäktigt lyssnar han, när hans ögonsten, hans älskade människobarn ropar på honom. När du och jag och vi alla, viskar vårt: "Herre, hör du mig?"

Så sade Herren Gud, Israels Helige: Vänd om och var stilla, då kan ni räddas, genom lugn och tillit vinner ni styrka.
(Jesaja 30:15)

BEATRICE VALL

Bijpeletekste

Jeesuse reakede

Dej beeli keesjere Augustus stilli gaajhkh almetjh galkin almetjelåhkose tjaalasovvedh. Daate voestes tjaalasovveme sjidti gosse Kvirinios Syrian åvtehkine. Jih gaajhkesh jijtsh staaide vöölkin tjaalasovvedh.

Josef aaj Galilejeste, Nasareten staareste vöölki, Judejese Daviden staarese man nomme Betlehem, juktie Daviden gåeteste jih boelveste lij. Jijtse faelhkieniejte Maarjine gie nåajsan, vöölki edtji tjaalasovvedh.

Gosse ligan desnie, biejjie bööti gosse galki baersioldidh, jih voestes baernemse reakadehti. Juktie dej ij naan gåetieluhpie, tjoeri maanam njåatsoestehtedh jih kråbpose biejedh.

Dan jïjjen naan ryöjnesjæjjah ealoem dajvesne ryöjnesjeminie. Dellie Åejvien eengkele dej uvte tjåadtjoeminie jih Åejvien hearlohkevoete dejtie tjoevkedi, jih dah alvehtovvin. Eengkele jeahta:

«Aellede alvehtovvh! Mov lea saernie dijese stoere aavoen bijre, stoere aavoe gaajhkide almetjidie. Daelie dijjen lutniestæjja Daviden staarese reakadamme. Dihte Messija, Åejvie. Daate dijese væhta: Slïedtemaanam gaavnede, njåatsoestahteme jih kråbposne vealan». Jih faahketji eengkelen luvnie, elmierjïhken foeve Jupmelem heevehti jih jeehti:

"Earoe Jupmielasse, jallatjommessinie, jih raeffie eatnamasse,

almetjidie giejtie Jupmele aavode." Gosse eengelh vihth alman vaulkeme, ryöjnesjæjjah sinsætnan jeehtin:

"Vaedtsebe amma Bet-lehemese vuejnedh maam Åejvie mijjese dååjrehtamme." Varki skodtin jih Maarjam jih Josefem gaavnin jih slïedtemaanam kråbposne vealan. Gosse dam vuajnain, dellie soptsestin dam maam maanan bijre govleme. Gaajhkesh gieh dam govlin, ryöjnesjæjjaj saerneste bäähperin. Maarja gaajhkem dam jijtse vaajmose vöörhki jih ussjedalli.

Ryöjnesjæjjah bäästide vöölkin jih Jupmelem earohtin jih heevehtin destie maam govleme jih vuajneme: gaajhke nemhtie guktie jeahtasovveme lij.

● Lukasen vaentjele/Luk 2, 1-20

● Jeatjah bijpeleteksth maahtah daesnie lohkedh: www.bibel.no

● Bijpeletekste jih "Assjalommesh" juakaldahkesne jih eah sinsitinde jearohks.

Vårhkosne snoegkin

Åarjel saemien dajven (ÅSD) lihtsegh Staaresne gaavnesjimh båeries gaevnieh vuartasjidh. Staaresne stoerre vårhkos man nomme "Havremagasinet". Dahkos åadtjoejimh tjaangedh, gaajhkesh murriedimh gosse abpe biejjem vårhkosne snoegkimh!

Åarjel saemien dajven lihtsegh åadtjoejin båeries gaevnieh vuartasjidh. Garrabieleste: Linn Ellen Kristina Bientie Sivertsen (Lijre), Laila Fiskum Joma (Stallvika), Bengt Nordqvist (Staaren museume), Heidi Fiskum Thomasson (Raarvihke), Tåamma Tomasson Punde (Praahke) jñ Nils Ove Gustavsson (Snåase).

Bengt Nordqvist Staaren museumesne barkeminie. Geerjene sjidti gosse saemieh guessine böötin. Båeries gaevnieh vårhkosste ohtsedamme, jñ dejtie mijjese vuesiehti. Museumen lea joekoen stoere vårhkos.

VAARJOEH

Voestes laptse åadtjoejimh vaarjoeh vuartasjidh. Dovne maanaj jñ geerve almetji gaptah giehtjedimh. Luste vovejnedh guktie saemieh dej beeli gáaroedin, saejmieh gietine gáaresovveme jñ saejmieh gáarome-maskininie. Gellie boengeskuvmieh aaj, gierkine, laejkine jallh ditnine rjeseldamme. Gellie snijpetjohph jñ stielietjohph, smaave jñ stoere. Goelkegaamegh, baarhkohkh jñ gaalohkh. Almetjh soptsestallin jñ rontestallin: gien vaarjoeh? Guktie dah vaarjoeh museumese båteme? Gosse

Bengtem gihtjimh, dellie idtji maam daejrieh. Ij man jijnje tjaalasovveme vaarjoeh bijre.

– Manne hájnan juktie im maehtieh maam dijese saarnodh. Vaajt jeenebem daejrebe bætije biejjieh. Sijhtem goltelidh maam dijjeih soptsestidie jñ hijven jis maehede mannem buerkiestidh guktie maahtam guarkedh jñ lieredh guktie saemieh dej beeli jieliejn, Bengt Nordqvist jeahta gosse voestes laptse.

AMMES ALMETJH?

Jijnjh båeries guvvieh mubpien laptse. Stoere-luhkie jaepieh vaaseme mænngan guvviedæjja guessine saemiej luvnie. Almetjh jñ dajvh, bovtsh jñ derhviegætieh plæjjohkinie guvviedamme. Gosse dejtie vuartasjimh, dellie aaj vihth ussedimh: gieh dah saemieh jis? Ibie daejrieh.

Fahketji, dellie akte mijjen noere

nyjsenæjeste vuetiesti guvviedæjja „Hyllingsdalen“ tjaaleme. Dñhte mojjekte jñ soptsesti jñtse maadteraahka debpene árroeji, jñ nyjsenæjja gie guvvesne lea seamma plæresne goh jñtse maadteraahka. Tuhtji luste åadtjodh guvviem vuartasjidh.

LUSTESTALLIMH

Luhkie-gaektsie lihtsegh hieljem Staaresne gaavnesjin, njaelkies beapmoeh byöpmedin jñ murriedin.

– Geerjene leam gosse åadtjoejim diekie bætiedh gaevnide vuartasjidh. Nov amma luste jeatjabigujmie soptsestidh jñ digkiedidh! Linn Ellen Kristina Bientie Sivertsen (Lijre) jeahta.

TEKSTE Jñ GUVVIE: MEERKE KRIHKE
LEINE BIENTIE

Sammendrag

Den sørsamiske sløydforeninga Åarjel saemien dajve arrangerte i medlemstreff i Östersund. Målet for medlemsturen

var å besøke Havremagasinet på Jamtli museum. 18 deltagere fikk bruke en hel dag i magasinet fordelt på fem etasjer.

Enkelte av gjenstandene hadde en relativ høy alder, mens andre var av nokså ny dato.